

Пам'ятка архітектури -
водяний млин
в селі Луполове
Кіровоградської області

Розробила
Кухаренко Ірина -
провідний науковий співробітник відділу
КЗ «Музей мистецтв Кіровоградської обласної ради» —
робочої групи обласної редакційної колегії тому
енциклопедичного видання «Звід пам'яток історії та культури
в Кіровоградській області»

Млини в архітектурному пейзажі

- ❧ Млини (водяні або вітряки) - один з найбільш поширених художніх образів українського ландшафту.
- ❧ Художники сприймають їх естетичну цінність, як архітектурний акцент певного краєвиду або як самостійний художній образ, та досить часто обирають об'єктами зображення.
- ❧ Млини можна побачити в творах відомих художників живописців, графіків та майстрів народної творчості.
- ❧ Живописні полотна з зображенням млинів також є у фондовому зібранні Комунального закладу «Музей мистецтв Кіровоградської обласної ради», а саме: «Водяний млин» Трояновського та «Старий млин. Місто Біла Церква» Преображенської А.В.

Трояновський «Водяний млин»

Картон, олія 31 х 43 см.

Із фондowego зібрання КЗ «Музей мистецтв Кіровоградської обласної ради»

Преображенська А.В. «Старий млин. Місто Біла Церква», 2010 р.

Полотно, олія 110 x 130 см.

Із фондového зібрання КЗ «Музей мистецтв Кіровоградської обласної ради»

Млини - пам'ятки історії та архітектури

- ❧ Млин, як об'єкт сільськогосподарської промислової архітектури, пройшов довгий еволюційний шлях від дерев'яних споруд з простішими механізмами до багатофункціональних млинарських комплексів.
- ❧ Багато з них існували по сто та більше років і були свідками історичних подій, життя людей, розквіту або занепаду населених пунктів, проте зараз млини руйнуються.
- ❧ Один з таких свідків історії - водяний млин в селі Луполове Кіровоградської області.

Пам'ятка архітектури –
водяний млин в с.Луполове Кіровоградської
області (охоронний № 167-Кв)

- ☞ Млин розташований в живописному місці - на лівому березі Південного Бугу, на південно-східній околиці села Луполове, там де відокремлений рукав річки створює острів.

Пам'ятка архітектури – водяний млин в с.Луполове Кіровоградської області (кін. ХІХ ст.- поч. ХХ ст.)

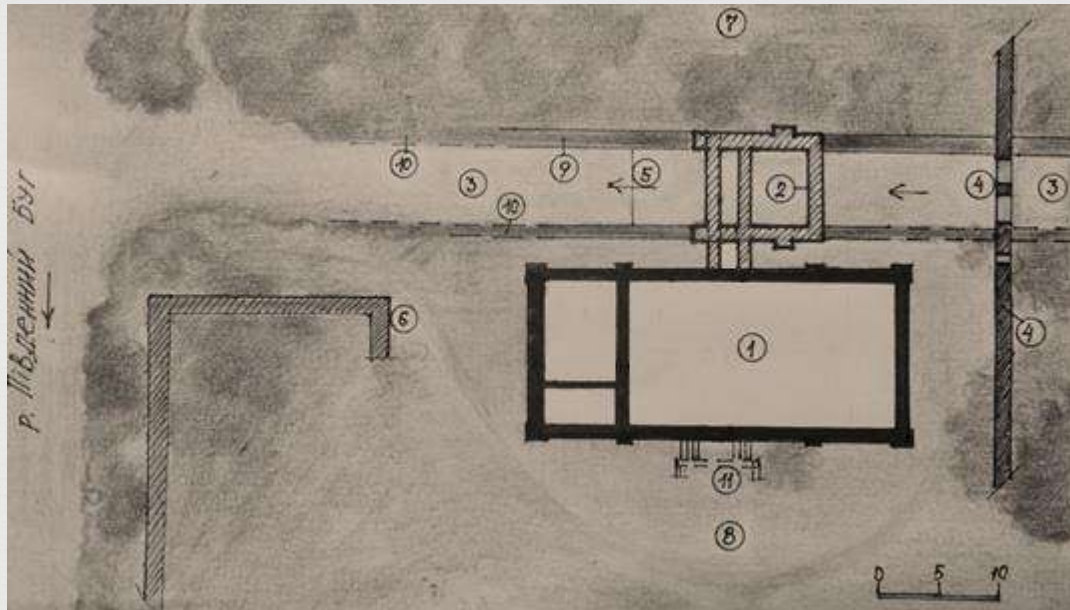

- ❧ Точної дати побудови млина не встановлено.
- ❧ За інформацією місцевих краєзнавців млинарський комплекс побудований у 1901 році купцем першої гільдії К.Д. Смирновим.
- ❧ Основний млин з борошномельними механізмами, господарськими спорудами розміщувався в заплаві, а приміщення з турбіною містилися у каналі.
- ❧ В млині використовувалася гідротурбінна система на вертикальному валовому обертанні.
- ❧ Автор проєкту млина не відомий.
- ❧ Можливо був пристосований типовий проєкт.

Схема – генплан водяного млина в с.Луполове (сучасний стан)

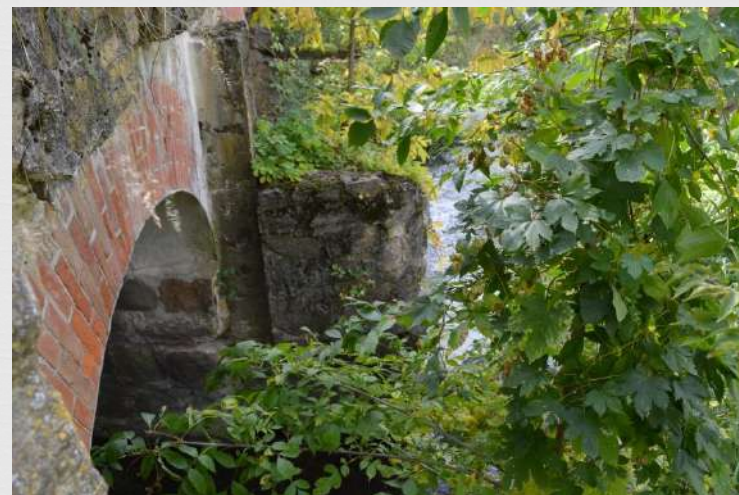

✎ Експлікація:

- 1.Будівля млина;
- 2.Приміщення для турбіни;
- 3.Водовідвідний канал;
- 4.Кам'яна стіна з двома арками над каналом;
- 5.Сходишки каналу;
- 6.Підпірна стінка;
- 7.Острів;
- 8.Заплава (луки);
- 9.Кам'яні стіни каналу;
- 10.Зруйновані стіни каналу;
- 11.Зруйнований ганок головного входу.

Схему-генплан складено за результатами візуального обстеження 2021 року І.Кухаренко, Д.Годун, Н.Годун.

З північно-західного боку від млина розташована кам'яна стіна, яка перегороджує канал перед входом води на турбіну. Стіна над каналом має дві арки, завдяки яким вода розділяється на два рукава та прискорює течію.

З південно-східного боку, вздовж берега річки та каналу, у напрямку млина влаштована бутова підпірна стінка.

Будівля млина триповерхова, з підвальними приміщеннями, прямокутна у плані, на високому цоколі (цоколь та стіни муровані з різнокольорових місцевих порід гранітів та гнейсів, їх товщина складає один метр). Покрівля: горищного типу, двосхила (в теперішній час зруйнована).

Приміщення млина (на всю висоту будівлі) розділені поперечною стіною на дві, різні за розміром, частини.

Повздовжні північно-східний (головний) та південно-західний фасади композиційно поділені по вертикалі на три частини. По горизонталі всі фасади розділені на чотири частини міжповерховими цегляними пасками.

Верх будівлі по периметру опоясує карниз з полицок, декорований дентікулами та аркатурою.

Декоративні деталі фасадів виконані зі світлої (жовтої та теракотової) цегли та надають обліку млина витонченості та виразності.

Бокові крила поздовжніх фасадів завершуються трикутними аттиками, в яких по центру влаштовані віконні прорізи. Аттики по периметру оздоблені карнизами з дентікулами та аркатурою.

Торцеві (північно-західний та південно-східний) фасади увінчані фронтонами з віконними прорізами. Фронтони по периметру також оздоблені карнизами з дентікулами та аркатурою.

Головний вхід розташований у центрі північно-східного фасаду. До головного входу ведуть двобічні кам'яні сходи (в теперішній час зруйновані).

Кути будівлі та бокові крила повздовжніх північно-східного та південно-західного фасадів, виділені цегляними рустованими лопатками, які оздоблені «нішками - ширинками».

Віконні та дверні прорізи, обрамлені цеглою, мають лучкові завершення, перемички муровані з цегли стилізовані під сандрики з замковими каменями, (віконні рами, двері відсутні).

Наявність дверних прорізів на рівні першого, другого та третього поверхів, сліди металевих деталей у південній частині головного фасаду свідчать про існування балконів.

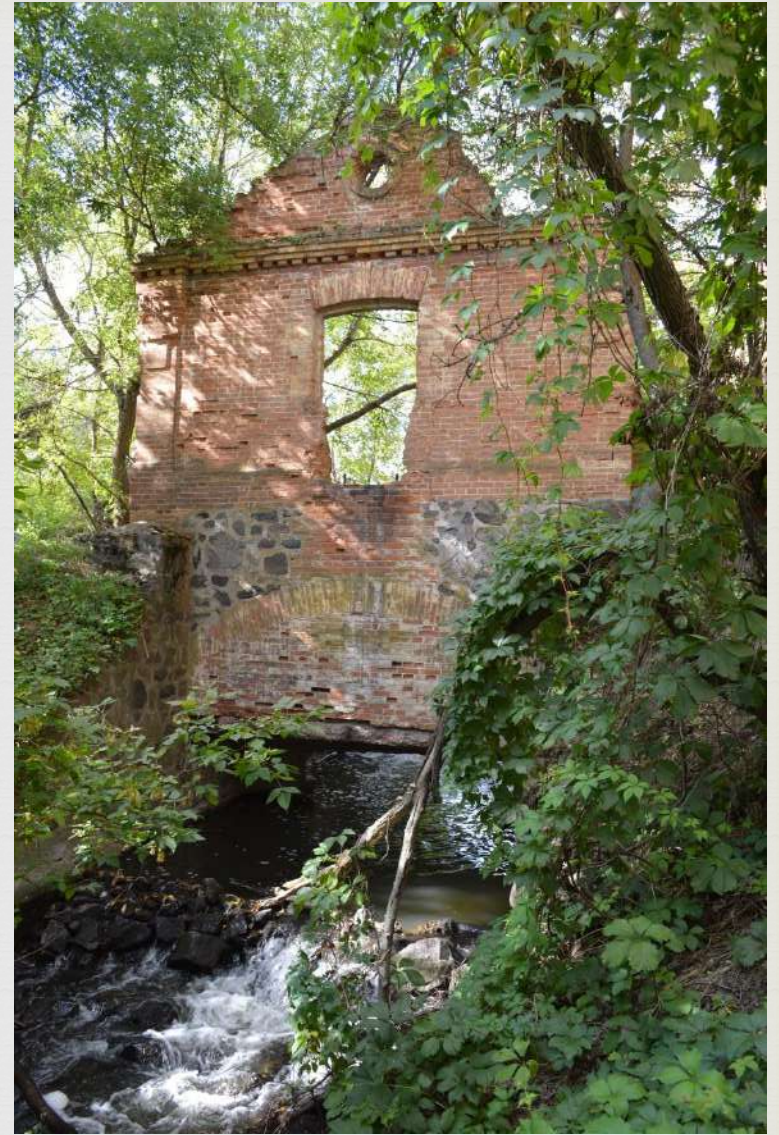
Вхід у підвал розташований у торцевому південно-східному фасаді (з боку річки).

Підвальне приміщення конструктивно та технологічно з'єднане з приміщенням для турбіни та водовідвідним каналом.

Приміщення для турбіни прибудовані з південно-західного фасаду, розміщені в каналі. Стіни муровані з гранітного буту та цегли. Оздоблення фасадів виконане аналогічно з оздобленням млина (карниз з дентікулами, кути виділені лопатками, в центрі фронту круглий віконний проріз, прямокутні вікна мають лучкове завершення).

Стіни каналу муровані з гранітного буту, частково зруйновані. Дно каналу має сходинки.

На теперішній час від приміщення для турбіни залишилися фрагменти мурованих стін, дерев'яних деталей та технологічних отворів для механізмів, які з'єднані з будівлею млина.

Інтер'єр будівлі млина позбавлений будь-яких декоративних елементів. Первісно стіни були тиньковані та фарбовані. У зовнішніх стінах наявні ніші для дерев'яних балок перекриття.

Кадр із фільму «Тихі береги» режисера М. Вінграновського (Кіностудія імені О. Довженка) надає можливість побачити, як виглядала дана будівля півсторіччя тому.

Сучасний стан пам'ятки архітектури

- ❧ Млин використовувався за призначенням до 1981 року.
- ❧ У період з 1981 до 2000-х років будівля не експлуатувалася та руйнувалася.
- ❧ На початку 2000-х років було розпочато роботи з реконструкції будівлі млина. Встановлено бетонні колони, частково зроблено міжповерхові перекриття.
- ❧ Роботи не завершені, конструкції будівлі руйнуються.

В теперішній час млин не використовується, знаходиться в аварійному стані. Приміщення та територія навколо млина засмічені.

Пам'ятка архітектури – водяний млин в с.Луполове Кіровоградської області

- ❧ Будівля млина представляє собою зразок промислової архітектури періоду кінця ХІХ-го початку ХХ століття, виконаного в стилі «історизму» з елементами «неоренесансу» та, не зважаючи на втрати, виглядає неординарно та гармонійно на фоні мальовничого берега Південного Бугу.
- ❧ Дана пам'ятка архітектури потребує реставраційно-відновлювальних робіт, має значний потенціал як туристичний об'єкт.

Список джерел та використаної літератури:

1. Крилов А. Населенні місця Подільської губернії / А. Крилов // Населенні місця Подільської губернії / А. Крилов. – Кам'янець-Подільск, 1905. – С. 356;
2. Царенко Н. Не стерти на порох або як зберегти пам'ятку архітектури-Луполівський млин? / Н. Царенко. // Слово і час плюс. – 2021. – С. 2;
3. Лаврик О. ВОДЯНІ МЛИНИ У ДОЛИНІ ПІВДЕННОГО БУГУ: СТАН ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЕКСПЕДИЦІЙ 2008–2018 РОКІВ / О. Лаврик, В. Цимбалюк. // Український млинологічний журнал. – 2019. – №2. – С. 133, 134, 136, 144;
4. Домаранський А. Водяні млини центральної частини середнього побужжя: локалізація, інвентаризація, сучасний стан / А. Домаранський. // Український млинологічний журнал. – 2019. – №2. – С. 146, 147, 149, 150;
5. Матеріали Благовіщенського історичного музею;
6. Благовіщенський історичний музей [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://urim.klasna.com/uk/site/publikatsiyi.html>;

7. Хліб та золоті вареники: історія унікального млина розташованого на Кіровоградщині (ФОТО) [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://gre4ka.info/kultura/60202-khlib-ta-zoloti-varenyky-istoriia-unikalnoho-mlyna-roztashovanoho-na-kirovohradshchyni-foto>;
 8. Луполово, Кировоградская область, 26443 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
<https://www.google.com/maps/place/%D0%9B%D1%83%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BE,+%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F+%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C,+26443/@48.1466459,30.2724415,5776m/data=!3m2!1e3!4b1!4m5!3m4!1s0x40ce721e504777b3:0x805482ed39937f96!8m2!3d48.144781!4d30.3030243>.
 9. Тихі береги [Електронний ресурс] // кіностудія ім. О. Довженка. – 1972. – Режим доступу до ресурсу: <https://youtu.be/EyXuiX394w0>.
 10. Фото Н. Годун, Д. Годун, І. Кухаренко. 2021 рік.
-